

# časopis spolku Arnika Arnikum

1/26



Alej roku 2025

Jez, který **nechce zmizet** / **Spalovna** na lodi / Jak novela  
stavebního zákona **tiše demontuje** ochranu přírody



Za Prahu!  
Festival  
práva na město  
Kdo vládne Praze?  
15—17/5/2026

pravonamesto.cz

Žižkostel, Náměstí Barikád 1520, 130 00, Praha 3



### Chcete mít novinky z první ruky?

Klikněte na „Sledovat“ a dostávejte aktualizace maximálně jednou týdně na Váš e-mail.

### Zajímá Vás ochrana přírody v ČR?

Přidejte se k půl milionu čtenářů a sledujte nás pro ověřené ekologické informace.

### Už Vám nic důležitého neunikne!



Začněte nás sledovat hned teď:

<https://medium.seznam.cz/autor/arnika-2028>

# Vážené čtenářky a čtenáři,



Luboš Pavlovič

Žijeme v době, kdy se zdá, že příroda prohrává na všech frontách. Stavební zákon se tiše přepisuje, stromy u silnic padají rychleji, než stačíme sázet nové, chemické látky se hromadí v našem jídle i životním prostředí a zdraví lidí ustupuje tlakům na konkurenceschopnost. A přesto – nebo právě proto – má smysl dělat to, co děláme.

Arnika existuje proto, aby pojmenovávala věci pravými jmény. Aby stála tam, kde se rozhoduje o podobě krajiny, o kvalitě vody a vzduchu, o tom, jaké látky končí v našem těle a co se děje s odpadem, který po sobě zanecháváme. Není to vždy pohodlná role. Ale je to role nezbytná.

Letos je to dvacet pět let, co Arnika existuje. Za tu dobu se vystřídala řada vlád, mediálních cyklů, módních témat i kampaní. Co zůstalo, je důslednost – v dohledávání faktů, v právní obraně konkrétních míst, v měření toho, co se v našem prostředí skutečně děje. Některé věci se podařilo změnit. Přísnější pravidla pro nebezpečné látky, větší tlak na transparentnost znečišťovatelů, záchrana desítek alejí a krajinných prvků, které by dnes jinak nestály. Jiné věci se musí vybojovávat znovu a znovu.

Čtvrtstoletí je dost dlouhá doba na to, abychom věděli jedno – v ochraně přírody není žádná výhra definitivní a žádná prohra konečná. Mění se ministři, koalice i atmosféra. Nemění se potřeba někoho, kdo bude trpělivě, věcně a bez ohledu na okamžitou popularitu stát na straně přírody a lidského zdraví.

Letošní rok přináší témata, která nejsou nová – ale jejich naléhavost roste. Ochrana přírody v legislativě slábne nenápadně, krok za krokem. Aleje a památné stromy jsou stále zranitelnější. Průmyslové znečištění nekončí na hranicích závodů. A globální výzvy – ať už jde o chemickou bezpečnost nebo nakládání s odpady – se dotýkají každého z nás, i když si to ne vždy uvědomujeme.

Právě proto je tak důležité, že za námi stojíte. Že chcete vědět, co se děje. Že věříte, že změna je možná, i když je pomalá a vyžaduje trpělivost.

Děkujeme vám za přízeň, důvěru a zájem. Díky, že s námi sdílíte přesvědčení, že příroda a lidské zdraví mají hodnotu, která se nedá přebít argumentem ekonomické výhodnosti.

Jsme rádi, že nejsme v tom sami. ■

## Obsah



Poslední čtyři měsíce v Arnice\_2 // Spalovna na lodi: nebezpečný precedens na Labi\_4 // 12. ročník Odpadového Oskara\_5 // Zachráněný dub se stal symbolem obce Starý Ples u Jaroměře\_5 // Jez, který nechce zmizet\_6 // Řeky nejsou kanály. Přírodu v Polabí musíme znovu citlivě obhospodařovat\_8 // Evropská komise a česká vláda obětují zdraví lidí na oltář „konkurenceschopnosti“\_10 // Jak novela stavebního zákona tiše demontuje ochranu přírody\_11 // Alejí roku 2025 se stala lipová alej v Jablonném v Podještědí\_12

**Arnikum**, časopis sdružení Arnika vychází 3× ročně v Praze. Číslo 1/2026 vyšlo v květnu 2026 v nákladu 1500 ks. Vydává: Arnika, IČO: 26543281, Evidenční č. MK ČR VS/1-1/48279/01-R, Seifertova 327/85, Praha 3, tel: +420 774 406 825, www.arnika.org, e-mail: arnika@arnika.org.

Šéfredaktor: Luboš Pavlovič. Spolupracovníci: Karolína Brabcová, Marie Černá, Valentýna Heřmánek, Nikola Jelínek, Marcela Klemensová, Gita Matlášková, Václav Orcígr, Sarah Ožanová a pobočky Arniky. Grafický design a DTP: Ondřej Petrлік. Foto na obálce: Jana Kučerová.

# Poslední čtyři měsíce v Arnice



Foto: Markéta Šedivá

## Toxické látky v elektronice ohrožují zdraví spotřebitelů

Arnika zveřejnila přelomovou studii, která odhalila nebezpečné látky ve všech 81 analyzovaných modelech sluchátek zakoupených v pěti středoevropských zemích – od levného zboží z dovozu až po prémiové značky. Výzkum testoval 180 vzorků na bisfenoly, ftaláty a zpomalovače hoření. Bisfenol A (BPA) byl nalezen v 98% vzorků, jeho náhražka BPS ve více než třech čtvrtinách. Nejvyšší koncentrace škodlivých látek obsahovalo zboží z Temu, nejde ale o výjimku – nebezpečné chemikálie se objevily napříč celým cenovým spektrem. Vyšší cena bezpečnost nezaručuje. Látky se uvolňují do těla při každodenním používání, zejména při sportu. Nejsou přímým zdravotním ohrožením, ale pro endokrinní disruptory, které napodobují přirozené hormony, neexistuje bezpečná hladina expozice – zvláště u dětí a dospívajících. Výsledky analýzy odhalují systémové selhání regulace bezpečnosti elektronického zboží. Arnika proto vyzývá politiky, aby zakázali toxické látky po celých skupinách a zamezili jejich nahrazování podobně škodlivými alternativami.

## Neviditelná hrozba v podobě „věčné chemikálie“ TFA zamořuje evropské obiloviny

Testování, na kterém spolupracovala také Arnika, odhalilo alarmující míru kontaminace obilných výrobků na evropském trhu kyselinou trifluoroctovou (TFA). Díky jejím vlastnostem ji najdete s lehkou nadsázkou v podstatě všude.

TFA patří do skupiny látek PFAS. V přírodě se nerozkládá a hromadí se v ní. Průměrné množství TFA v testovaných potravinách bylo více než stokrát vyšší než průměr v pitné vodě. Studie TFA přitom naznačuje, že může narušovat reprodukci a vývoj plodu. Testování odhalilo výskyt této látky v běžných obilných potravinách napříč kontinentem – od pečiva přes snídaňové cereálie, dětské sušenky či těstoviny až po mouku. TFA byla nalezena v 81 % vzorků. Pšeničné produkty byly znečištěny výrazně více než výrobky z jiných obilovin – přesná příčina zatím není jasná, jednou z možností je zvýšená schopnost pšenice TFA ukládat.

České vzorky dopadly ve srovnání s ostatními zeměmi poměrně dobře – snad i proto, že u nás zemědělci používají méně pesticidů. Dobrá zpráva to ale není úplná: místo plošného zákazu věčných chemikálií se Evropa i Česko vydávají opačným směrem. Pravidla pro schvalování pesticidů s toxickými látkami se rozvolňují a žádná zásadní omezení nejsou na obzoru.



Foto: Archiv Arnika

**Podepište výzvu:**  
[arnika.org/vyrobky-bez-jedu](http://arnika.org/vyrobky-bez-jedu)

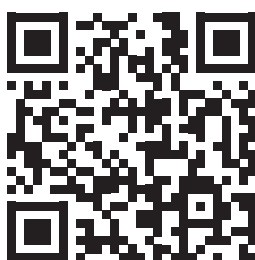




Foto: Valentýna Heřmánek

## Arnika boří mýty o rozvoji Prahy

Debata o výstavbě, bydlení a dopravě v Praze je zahlcena tvrzeními zakořeněnými v médiích i politice. Arnika systematicky prověřila 20 nejčastějších – výsledky jsou překvapivé.

Jeden z nejrozšířenějších mýtů říká, že ekologické spolky blokují výstavbu a zdražují bydlení. Data to vyvracejí: spolky se odvolávaly v přibližně půl promile povolovaných staveb. Přesto jim byl zákonem omezen přístup k povolovacím řízením.

Tvrzení o 157. místě v rychlosti povolování stavby a 246 dnech čekání se týkalo modelového skladu, nikoli bytové výstavby. Žebříček, který sloužil jako hlavní argument pro nový stavební zákon, byl v roce 2021 Světovou bankou zrušen kvůli manipulaci s daty. Hlavní bariérou cyklistiky nejsou kopce: strach z provozu uvádí 70 % potenciálních cyklistů, terén jen 29 %. A mohly bychom pokračovat do nekonečna. Mýty ovlivňují zákony i veřejné mínění. Arnika je vyvrací na základě dat, aby debata o budoucnosti Prahy stála na faktech.

Všech 20 vyvrácených mýtů najdete na webu Arniky.



## Chemický koktejl v dětských hračkách: co jsme našli v plastových výrobcích z Keni

Rubikova kostka, dětská pistole se šipkami, kojenecká lahev „BPA-free“, barevný penál. Běžné výrobky z každé domácnosti. Co by ale běžné nemělo být, jsou chemické látky, které se v nich skrývají. Společně s keňskou organizací CEJAD jsme otestovali 55 plastových výrobků z keňského trhu na bromované zpomalovače hoření, bisfenoly a těžké kovy. Našli jsme je prakticky všude.

Všechny černé plastové hračky obsahovaly zakázané látky. Jejich přítomnost naznačuje, jaký je původ plastu: z recyklovaného elektroodpadu. V Rubikově kostce jsme detekovali Dechloran Plus, látku zakázanou Stockholmskou úmlouvou v roce 2023 – pravděpodobně jeden z prvních nálezů v dětských hračkách na světě. Bisfenol A se vyskytoval ve všech vzorcích určených pro kontakt s potravinami, paradoxně i v lahvičkách označených „bez BPA“. Zelený penál obsahoval kadmium v koncentraci osmkrát přesahující evropský limit.

Toxické plasty nelze učinit bezpečnými pouhou recyklací. Připravovaná Globální úmluva o plastech musí řešit celý životní cyklus – nebezpečné látky v nich prostě nesmí být od začátku.

Bisfenol A se vyskytoval ve všech vzorcích určených pro kontakt s potravinami



Foto: Archiv Arnika



Foto: Nikola Jelínek

## Na prahu odkaliště

Osmileté dívce z arménského Kapanu naměřila Arnika nejvyšší hodnotu arsenu ze všech účastníků studie. Proč zrovna ona vyhrála v téhle smutné loterii, nedokáže nikdo s jistotou říct.

Mohla ho přijmout pitnou vodou, zeleninou ze zahrady nebo prachem z odkaliště, kde se hromadí zbytky po těžbě plné těžkých kovů. V regionu Syunik odebírala v září 2025 Arnika vzorky moči, prachu a sedimentu, protože je nese od 50. Let silnou zátěž těžby mědi a molybdenu. Vzorky ze sedmi lokalit analyzoval Státní veterinární ústav v Praze. Výsledky byly alarmující – na několika místech by podle českých norem byla nutná dekontaminace. Těžké kovy přitom nezůstaly jen v půdě: arsen, molybden i nikl se ukázaly v moči prakticky každého z 61 účastníků.

Studie byla první, která v regionu systematicky zkoumala prach. Její výsledky jsou teď konkrétním argumentem při jednáních o monitoringu znečištění i nástrojem tlaku na největší místní znečišťovatele.



## Spalovna na lodi: nebezpečný precedens na Labi

V mělnickém přístavu, na soutoku Labe s Vltavou, kotví neobvyklá loď. Není to nákladní plavidlo ani výletní parník – je to spalovna nebezpečného odpadu. Záměr NAVI-MED 500 počítá s tím, že zde bude spalovat až 3 200 tun zdravotnického a veterinárního odpadu ročně, sváženého ze sedmi krajů. **Text:** Nikola Jelínek **Foto:** Ondřej Petrlík

**P**ouhých 200 metrů vzdušnou čarou se nachází evropsky významná lokalita Labe–Liběchov, domov chráněné hořavky duhové. Labe zde už teď nedosahuje dobrého chemického stavu – mimo jiné právě kvůli rtuti. Přesto oznámení EIA navrhuje měřit emise rtuti jen dvakrát ročně, ačkoliv předpisy pro spalovny požadují měření kontinuální.

Spalování odpadů na moři zakázala mezinárodní úmluva už v roce 1991. Pro vnitrozemské řeky ale podobná pravidla neexistují – a právě této mezery investor využívá. Loď v Mělníku už stojí, přestože proces posuzování vlivů na životní prostředí teprve běží. U klasické stavby by takový postup nebyl možný. Jenže plavidlo není stavba.

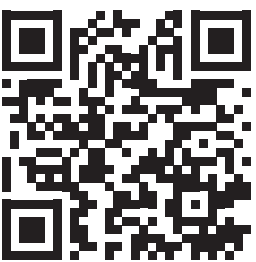
Územní plán města vymezuje místo kotvení jako „vodní prvek“ – tedy nezastavitelné území. Klasická spalovna by tu vzniknout nemohla. Loď tuto překážku obchází. Starosta Mělníka v roce 2025 uvedl, že loď po zkompletování odpluje do zahraničí. To by pak ale nedávalo smysl žádat o souhlasné stanovisko v procesu EIA, v němž se počítá s provozem 8 000 hodin ročně právě v Mělníku. Město i kraj podaly proti záměru námítky, vznikla občanská petice.

Spalování zdravotnického odpadu přitom produkuje nejen rtuť, ale i celou řadu dalších nebezpečných látek – zejména dioxiny, furany a perzistentní organické polutanty, které se vážou na jemné prachové částice a mohou se ukládat v říčním sedimentu i živých organismech. Evropská směrnice o průmyslových emisích (IED) sice stanovuje pro spalovny přísné emisní limity a povinnost kontinuálního monitoringu, plovoucí zařízení však vytvářejí regulační šedou zónu, v níž není jednoznačné, který orgán státní správy nese odpovědnost za kontrolu a vymáhání.

Přitom existují šetrnější alternativy. Většinu zdravotnického a veterinárního odpadu lze bezpečně dekontaminovat autoklávováním – procesem, který nevyžaduje spalování a nevypouští do ovzduší ani do vody žádné emise. Arnika proto vyzývá k zamítnutí záměru a otevření debaty o tom, jak nakládání s těmito odpady přiblížit hierarchii odpadového hospodářství EU, která spalování řadí až za prevenci, opakované použití a recyklaci.

Arnika považuje záměr za nebezpečný precedens. Pokud projde, otevře se cesta k obcházení územních plánů i emisních limitů prostřednictvím plovoucích zařízení kdekoli v zemi. Dnes spalovna na lodi, zítra chemička na pontonu? ■

Spalovat odpad se nevyplatí. Arnika shrnuje, proč jsou spalovny slepá ulička.



## 12. ročník Odpadového Oskara – hledáme obce, které mohou být ostatním příkladem



**Průměrná česká obec produkuje přes 200 kilogramů směsného odpadu na obyvatele ročně. Stovky českých obcí se ovšem dostanou hluboko pod tento průměr. Právě ty oceňuje Arnika v soutěži Odpadový Oskar.**

**Text:** Miroslava Jopková

**T**a letos proběhne už po dvanácté. Arnika opět vyzývá obce a města, aby zaslala data o produkci zbytkového směsného komunálního odpadu za rok 2025. Základním kritériem pro postup do soutěže je produkce pod 150 kilogramů odpadu na obyvatele a rok – hodnoty, které dnes dosahuje řada evropských zemí, avšak průměrná česká obec ji stále překračuje.

Za více než dekádu existence soutěž ocenila stovky úspěšných obcí a vybrala 25 nejinspiračnějších příkladů dobré praxe, jež mohou sloužit jako konkrétní návod pro ostatní. Zkušenosti z terénu přitom ukazují, že klíčem k úspěchu jsou motivační systémy odměňující domácnosti za aktivní třídění – právě to spojuje nejlepší obce posledních ročníků.

Naléhavost soutěže přitom rok od roku roste: efektivní odpadové hospodářství snižuje emise skleníkových plynů ze skládek, šetří přírodní zdroje i obecní rozpočty a od roku 2035 bude skládkování v ČR omezeno jen na 10 % komunálních odpadů. Obce zároveň čeká závazek třídít do roku 2035 až 70 % veškerého odpadu. Odpadový Oskar tak není jen prestižním oceněním – je nástrojem, který šíří osvědčené strategie a pomáhá celé republice připravit se na nevyhnutelnou proměnu odpadového hospodářství. Svá data mohou obce zasílat na [miroslava.jopkova@arnika.org](mailto:miroslava.jopkova@arnika.org), vše o podmínkách soutěže najdou na [arnika.org/odpadovy-oskar](http://arnika.org/odpadovy-oskar). ■

## Zachráněný dub se stal symbolem obce Starý Ples u Jaroměře

**Text:** Marcela Klemensová **Foto:** Simona Merková



**Devadesátiletý dub u Jaroměře málem padl za oběť těžbě štěrkopísku. Díky vytrvalosti místního spolku a podpoře Arniky je od začátku roku 2026 památným stromem. Jeho budoucnost ale stále není jistá.**

V září 2024 koupil původně zemědělský pozemek nový vlastník za účelem těžby štěrkopísku. Dub přitom roste v blízkosti Přírodní památky Stará Metuje v evropsky významné lokalitě NATURA 2000. Pod pozemkem se navíc nachází podzemní zásobárna pitné vody pro Jaroměř a přilehlé obce – pokrývá až 25 % jejich celkového ročního odběru.

Na ochranu stromu bojoval několik měsíců Spolek proti těžbě štěrkopísku na Starém Plese. Podle Agentury ochrany přírody a krajiny strom splňoval kritéria pro vyhlášení jako památný a „už

dávno měl být vyhlášen“. Příslušný orgán ochrany přírody odborné stanovisko od AOPK ČR obdržel, přesto reagoval pouze vyhybavě. Spolek proto podal podnět pro nečinnost orgánu ochrany přírody.

V této fázi jsme spolek podpořili a společně vydali tiskovou zprávu. Tlak médií, odborné stanovisko AOPK ČR a úsilí spolku nakonec vedly k zahájení správního řízení. Od počátku roku 2026 je dub oficiálně památným stromem. Orgán ochrany přírody v rozhodnutí uvádí, že jeho společenská hodnota přesahuje 3 miliony korun.

Případ ale není uzavřen. Pokud se v lokalitě rozjede těžba štěrkopísku, může být i památný strom ohrožen – hrozí poškození kořenové zóny nebo změna vodních poměrů. Kauza přitom odhaluje systémový problém: z památného stromu se podařilo jen díky mimořádnému úsilí občanů a mediálnímu tlaku.

„Není to jen radost pro nás, že jsme to dokázali, ale i příkladná ukáзка, že když se člověk nevzdá, věc se může podařit“, říká Simona Merková ze spolku.

Hlídejte si svůj strom, než vám zmizí. ■

# Jez, který nechce zmizet

Už více než dvě desetiletí stojí Arnika proti stavbě jezu u Děčína. Projekt, který by zničil poslední přírodně zachovalý úsek velké české řeky, se ale stále vrací. Je to zápas, v němž jde o mnohem víc než o jeden betonový stupeň.

**Text:** Gita Matlášková **Foto:** Archiv Arnika

**K**ousek pod děčínským zámekem, tam, kde se Labe lomí do svého nejhlubšího kaňonu, stojí dobrovolník Arniky a do vody pouští rybu z vizovického těsta. Ryba se na pár metrů nechá unášet proudem, pak zmizí. „Stejně by zmizely i ty živé,“ komentuje to klidně. Psal se rok 2011 a Arnika tehdy symbolicky upozornila, co by znamenala výstavba plavebního stupně Děčín pro život v řece. O čtrnáct let později se projekt znovu ožívá. A Arnika bude zase u toho. Dolní tok Labe od Střekova po státní hranici je totiž posledním větším úsekem velké řeky ve střední Evropě, který si zachoval přirozenou dynamiku – volně proudící vodu, šterkové náplavy, proměnlivé břehy. Je součástí evropsky významné lokality Labské údolí a širší soustavy Natura 2000. Prostor, do kterého se po letech vrací losos obecný, kterým migruje kriticky ohrožený úhoř říční a ve kterém žije na třicet druhů ryb – přímo nad střekovským jezem je jich už jen dvanáct. A právě tady chce stát od devadesátých let postavit několik metrů vysoký jez.

## Řeka, která zůstala řekou

Arnika vznikla v roce 2001 a kauza děčínského jezu patřila od prvního roku k jejím stěžejním tématům. Navázala přitom na práci Děti Země, které téma otevřely už o desetiletí dříve. Jak se projekt opakovaně obnovoval, obnovovala i Arnika svou argumentaci: předkládala rozsáhlé připomínky k dokumentacím EIA, zpracovávala odborné analýzy, svolávala tiskové konference, radila rybářům i obcím, jak se do procesu zapojit.

Ministerstvo životního prostředí nakonec opakovaně odmítlo vydat ke stavbě souhlasné stanovisko – naposledy mimo jiné na základě studie Správy Národního parku České Švýcarsko pod vedením tehdejšího ředitele Pavla Bendy, která prokázala, že dopady jezu na evropsky



chráněnou lokalitu nelze kompenzovat. „Stavba plavebního stupně v této lokalitě bude vždy závažnou migrační překážkou a narušením říčního kontinua,“ shrnula bioložka Eva Chvojková, která s Arnikou dlouhodobě spolupracuje. Její věta platí dodnes.

## Od plavců v proudu k zápisu do Natury

Arnika si vždy dávala záležet na tom, aby se debata o Labi neodehrávala jen v úřadech. V roce 2011 uspořádala společně s německou iniciativou Flussschwimmen dálkové plavání „Labe nás spojuje, jez rozděluje“ z Děčína až do Drážďan. Plavci se zastavili přesně v místě, kde by měl jez vyrůst, a symbolicky si nad hlavami načrtli budoucí hladinu. Tentýž rok pod děčínským zámekem vypustili „rybí“ obětiny z těsta – za všechny živé druhy, které by z řeky po přehrazení zmizely.

V roce 2016 pak přinesla letitá kampaň Arniky a Koalice nevládních organizací pro Naturu 2000 zásadní průlom: vláda zařadila Labe od soutoku s Ohří po Děčín na seznam evropsky chráněných lokalit. Od té chvíle je i státem jednoznačně potvrzené, že tu máme co chránit.

Argumentace se přenesla i do odborných publikací. Ve shrnující brožuře, kterou Arnika vydala v roce 2023, připomněl dopravní ekonom Martin Kvizda z Masarykovy univerzity, že přeprava nákladu lodní dopravou je zhru-



ba dvakrát dražší než po železnici a že objem vnitrozemské vodní dopravy v EU dlouhodobě klesá. Spolu s německou organizací BUND pořádá Arnika česko-saské exkurze podél řeky, aby ukázala, jak funguje krajina bez jezů – a co regionu přináší. Jen kolem Labské cyklostezky generuje turistika každoročně obrát mezi 120 a 160 miliony eur.

#### Stát nepolevuje

Přestože záměr opakovaně padal, stát na něj nerezignoval. Ředitelství vodních cest v dubnu 2025 vybralo konsorcium firem, které má

**Labe u Děčína není problém, který je třeba vyřešit. Je to dědictví, které je třeba ubránit.**

zpracovat novou dokumentaci EIA. Ředitel ŘVC Lubomír Fojtů počítá s jejím dokončením v roce 2027 a se zahájením stavby v roce 2032. Nová vláda s účastí ANO, SPD a Motoristů si navíc urychlení přípravy děčínského jezu zapsala do programového prohlášení – plavební stupeň

podle ní „doplní přepravu energetických a průmyslových komponent“.

Arnika reaguje věcně. „*Problematický úsek pro plavbu má přes 340 kilometrů, jez z toho částečně řeší jen několik kilometrů. Nedokáže vyřešit ani to, že zejména v letních měsících bývá v posledních desetiletích pravidelně velký nedostatek vody,*“ upozorňuje vedoucí její kampaně Za živé řeky Gita Matlášková. Přípravné práce na projektu přitom už spolykaly stovky milionů korun, aniž by se cokoli postavilo. A zatímco stát plánuje utratit další miliardy, po Labi už proudí jen zlomek objemu mezi Českem a mořskými přístavy. Nemělo by se také zapomínat na to, že německá strana od regulací Labe dlouhodobě ustupuje. Spolkové i zemské úřady výstavbu jezů a plavebních stupňů v Souhrnné koncepci pro Labe jednoznačně vyloučily – a to i přesto, že Berlín do úprav vodní cesty za dvě desetítky let investoval v přepočtu stamiliony eur. I kdyby tedy Česko svůj jez nakonec postavilo, lodě by za hranicí narazily na přirozenou řeku bez zaručené splavnosti.

Labe u Děčína není problém, který je třeba vyřešit. Je to dědictví, které je třeba ubránit. V době, kdy vody v krajině ubývá a klima se otepluje, by byl jez v posledním živém úseku řeky především promarněnou šancí na to, udělat jiná, smysluplnější opatření. ■

▲ Přeprava nákladu lodní dopravou je zhruba dvakrát dražší než po železnici.

Podpořte kampaň Arniky Za živé řeky





## Řeky nejsou kanály. Přírodu v Polabí musíme znovu citlivě obhospodařovat.

Pár remorkérů nestojí za to, abychom zničili živou řeku. O tom, proč péče o krajinu nestačí jen jako dobrovolnická hobby činnost, co stojí za popularizací vodního stupně Děčín a jak politika ničí to, co příroda budovala tisíce let, jsme mluvili s Martinem Trávníčkem, předsedou spolku Pestré Polabí a nositelem Ceny Josefa Vavrouška za rok 2023. **Text:** Marie Černá **Foto:** Martin Trávníček

**Martine, ty se staráš o konkrétní místa ve východním Polabí. Co tě přesvědčilo, že v českých podmínkách „nechat přírodu být“ nestačí?**

Už jako kluk jsem navštěvoval lokality s vzácnými druhy – staré třešňovky na kopcích, výslunné stráně. Jenže na většině míst časem zmizel výhled, vzácné rostliny i motýli, protože stráně zarůstaly dřevinami. Pak jsem se při dobrovolnické akci potkal s Davidem Čípem z ČSOP JARO Jaroměř a společně jsme začali pečovat o stráně na Milíři. Po dvou letech se tam motýli vrátili. Ta satisfakce, když tam najednou poletují desítky motýlů několika druhů zároveň, je nenahraditelná.

**Hodně lidí si myslí, že nejlepší ochrana přírody znamená do ničeho nezasahovat. Kde je hranice mezi zdravou divočinou a zanedbanou krajinou, která bez péče ztrácí pestrost?**

V Polabí je příroda pod vlivem člověka nejméně 7000 let – vznikly tu vazby závislé na lidském

hospodaření. Tradiční louky si uchovávají biodiverzitu pastvin praturů a divokých koní, doplněnou o druhy, které přišly s pastýřem a zemědělcem. Jakmile přestaneme kosit nebo pást, zarostou expanzivními travinami, na okrajích měst pak invazními akáty, javorovci nebo pajasany. Úplně jiný příběh mají třeba suťové lesy v údolí Chrudimky – tam člověk nikdy nehospodařil a jsou to v podstatě pralesy dodnes.

**Proč nestačí jen nadšení dobrovolníků a proč je potřeba i odbornost a profesionalita?**

Naše organizace je v podstatě prodlouženou rukou státu v péči o biodiverzitu. To je velká zodpovědnost – potřebujete vzdělání, praxi i schopnost domluvit se s ostatními v krajině. Na dobrovolnické bázi zvládnete pečovat o jednu dvě lokality o víkendech, ale pokud chcete pomoci biodiverzitě ve větším měřítku, nezbyvá než se tomu věnovat profesionálně. A dobrovolníci jsou přítom stále nesmírně důležití – díky nim zvlá-

dáme více lokalit a odvažujeme se i náročnějších opatření. Je to pro nás velká vzpruha.

### **Jak se do ochrany přírody promítá politika a co se mění, když stát začne šetřit nebo znejišťovat roli neziskovek?**

Zákon o ochraně přírody z roku 1992 byl na svou dobu vizionářský, ale od té doby je neustále oslabován lidmi, kterým nastavené limity nevyhovují. Dnes vedou ministerstvo životního prostředí lidé s jediným programem: destrukce stávajících pravidel ve prospěch byznysu svých sponzorů. Přirovnávám to k situaci, kdy by stát na ministerstvu dopravy zakázal údržbu dálnic a nechal je postupně zarůst, protože sponzor vládní strany chová koně. Věřím ale, že tento přístup nelze udržet donekonečna.

### **Babišova vláda slíbila urychlit vodní stupeň Děčín. Co to vypovídá o prioritách dnešní české politiky?**

Jakákoliv investice do plavební cesty na Labi je dnes nesmyslná. Jediný důvod, proč by se měl tento jez stavět, je vytvořit miliardovou zakázku pro pár firem. Německo přistupuje k Labi jako k velké přírodní rezervaci a rozhodně neplánuje kvůli pár remorkérům zlepšovat plavební podmínky na svém území. My bychom měli udělat totéž.

### **Ty působíš v krajině kolem Labe. Co tě na dnešním přístupu státu k řekám znepokojuje nejvíce?**

V 19. století se Polabí říkalo Zahrada Čech. Dnes jsme většinu mokřadů a vlhkých luk podél Labe zmeliorovali, malé toky zatrubnili a velké

**Přál bych si, aby po naší generaci bylo Labe zase živé po celém svém toku**

zregulovali. K tomu se přidává masivní urbanizace, výstavba logistických center podél dálnic a klimatická změna. Čechy patří k nejvíce ohroženým regionům suchem v Evropě – a právě Polabí, kdysi stále vlhká oblast bažin, dnes střídá chronické sucho s povodněmi. Řeky musíme přestat vnímat jako kanály a stoky a začít je revitalizovat.

### **Často se říká, že velké infrastrukturní stavby lze „vykompenzovat“ jinými opatřeními. Dá se podle tebe cenná řeka nebo její dynamika opravdu nahradit, nebo je to spíš administrativní iluze?**

Nedá. Labe je od Ústí nad Labem propojené s mořem. Vrátili se tam lososi. To jsou hodnoty,



kteří nesmíme ztratit kvůli pár remorkérům, které při letním suchu vlivem děčínského jezu doplují místo do Ústí do Drážďan – kde budou zase čekat měsíc na déšť.

### **Zastánci děčínského jezu mluví o ekologičtější přepravě. Co v té debatě nejčastěji chybí?**

Ekosystémové služby zdravých řek dnes už umíme vyčíslit v penězích – AOPK na to má metodiku. Tekoucí řeky mají obrovskou samočisticí schopnost, pořiční mokřady zlepšují mikroklima a zadržují vodu při povodních. A rekreace – rybářská i vodní turistika – je v přírodním území daleko atraktivnější než v zaregulovaném kanálu. Nesmíme si nechat vzít řeku kvůli pár motorovým člunům.

### **Kdybys měl vzkázat politikům i veřejnosti jednu věc k Labi a ochraně přírody: jaká je ta zásadní chyba v uvažování, kterou bychom měli nejrychleji opustit?**

Vyrostl jsem na břehu Labe ve Dřítči. Tam je Labe živé – teče přes lukušníky, sklánějí se nad ním staré topoly a vrby, jako dítě jsem se koupal na štěrkových plážích. Přál bych si, aby po naší generaci bylo Labe zase živé po celém svém toku. A ne aby se další kus proměnil ve stojatou vodu znásilněnou říční navigací. Za to přece stojí bojovat. ■

### **Martin Trávníček**

je předseda a spoluzakladatel spolku Pestré Polabí, který vznikl v roce 2021 a pečuje o téměř třicet biologicky cenných lokalit ve východním Polabí. Vystudoval lesnictví na České zemědělské univerzitě. Je laureátem Ceny Josefa Vavrouška v kategorii Ekozásek roku za rok 2023. Spolek využívá k péči o lokality pastvu ovcí, krav i oslů a pracuje s dobrovolníky, školami i samosprávami.



## Evropská komise a česká vláda obětují zdraví lidí na oltář „konkurenceschopnosti“

Evropská komise postupně představuje balíčky změn environmentální legislativy, které pod záminkou „zjednodušení“ výrazně oslabují ochranu občanů před toxickými látkami a dávají volné ruce největším evropským znečišťovatelům.

**Text:** Karolína Brabcová **Foto:** Jakub Šedý

**S**oubor změn oslabuje požadavky na environmentální management průmyslových podniků, prodlužuje lhůty pro ekologická opatření a usnadňuje vyhýbání se přísnějším kontrolám. Balíček přichází měsíce poté, co Komise představila Akční plán pro chemický průmysl slibující miliardové dotace bez jakýchkoli podmínek týkajících se detoxikace výroby. Heslo o „zjednodušení“ je ve skutečnosti zástěrkou pro systematické odstraňování ochranných mechanismů.

Zvláště znepokojivé je načasování. Arnika dlouhodobě upozorňuje na věčné chemikálie PFAS – prostřednictvím analýz ryb v evropských vodách, testování dětských bund i výzev institucím EU. Nedávné studie prokázaly přítomnost PFAS v krvi politiků i běžných občanů. Arnika otestovala i krev českých politiků – výsledky jasně ukázaly, že věčné chemikálie máme v sobě všichni bez ohledu na životní styl. Přesto Komise volí cestu deregulace.

Podle vlastních odhadů Komise stojí nedostačná implementace environmentálních zákonů evropskou ekonomiku 180 miliard eur ročně. Navrhované „úspory“ miliardy eur jsou v porovnání s tím zcela zanedbatelné.

Komise podléhá také tlaku zemědělské lobby. Návrh na zjednodušení bezpečnosti potravin

z prosince 2025 plánuje oslabit klíčová pravidla ochrany před pesticidy. Ty jsou navrženy tak, aby zabíjely živé organismy – a mohou ovlivňovat včely, vodní ekosystémy i lidské zdraví. Pravidelné přehodnocování zajišťuje, že firmy musí prokázat bezpečnost svých výrobků. Navrhované změny by ale umožnily, aby škodlivé pesticidy zůstaly na trhu, omezily využívání nových vědeckých poznatků a přenášely náklady z průmyslu na veřejné instituce.

**Výsledky jasně ukázaly, že věčné chemikálie máme v sobě všichni**

Volání po zjednodušení kryje snahy o ekonomickou podporu největších hráčů – agrárních gigantů a globálních výrobců chemikálií. Ti ale finanční podporu nepotřebují: jejich zisky rostou.

Evropa by měla přestat podporovat anti-ekologickou rétoriku a vrátit se k hodnotám, na kterých stavěla společnou politiku – ochrana přírody a zdraví pro každého občana, solidarita a odpovědnost vůči budoucím generacím. ■

# Jak novela stavebního zákona tiše demontuje ochranu přírody



**Pod záminkou zrychlení povolování staveb míří do Sněmovny novela stavebního zákona měnící 42 zákonů, která radikálně oslabuje ochranu přírody, krajiny i práv občanů. Arnika a Zelený kruh bijí na poplach. Text: Luboš Pavlovič Foto: Jakub Šedý**

**S**kupina poslanců ANO, SPD a Motoristů předložila Poslanecké sněmovně 140 stránkový návrh novely stavebního zákona – bez důvodové zprávy a bez standardního připomínkového řízení. Ze 42 zákonů, které novela mění, se jich 15 bezprostředně dotýká životního prostředí. Netransparentní vznik návrhu přitom vyvolává závažné otázky: Sněmovna dodnes odmítá zveřejnit, kdo zákon skutečně napsal. Zkušenost s první verzí nového stavebního zákona, u níž se prokázalo autorství developerských lobby, je přitom varující precedens.

Záměrem prý je zrychlit stavební řízení. Ve skutečnosti ale novela přepisuje základní pravidla ochrany přírody a krajiny. Dotčené orgány – včetně orgánů ochrany přírody a hygienických stanic – mají být povinny používat výhradně „nejmírnější“ prostředky ochrany veřejných zájmů. Nestihnou-li se vyjádřit ve zkrácené lhůtě, jejich stanovisko automaticky nahradí fikce souhlasu. Dopady stavby na přírodu nebo veřejné zdraví se tak vůbec neprověří.

Koaliční souhrnný pozměňovací návrh, projednávaný v hospodářském výboru v březnu 2026, jde ještě dál. Zavádí precedent dosud v českém právu neznámý: mezi zájmy, které mají úřady

aktivně chránit, nově figuruje podnikání. „Úřady placené z veřejných peněz, které mají chránit veřejné zájmy, tak mají nově chránit i podnikání“, upozorňuje Anna Vinklárková z Arniky. Výsledkem bude strukturální zvýhodnění developerských projektů na úkor přírody i běžných občanů.

Novela zároveň citelně omezuje práva veřejnosti. U tzv. vyhrazených staveb – včetně bytových projektů nad 10 000 m<sup>2</sup> podlahové plochy – se ruší možnost odvolání. Ani úspěšná soudní žaloba přitom nemusí stavbu zastavit: soud nebude moci zrušit povolení, pokud by to způsobilo „nepoměrně větší újmu“ developerovi než žalobci. Ombudsman Stanislav Křeček se proto přímo obrátil na Sněmovnu s výzvou k zamítnutí novely v předložené podobě.

Deklarovaný cíl – zrychlení povolování – přitom novela podle odborníků nesplní. „Hlavním důvodem pomalého povolování je personální podstav stavebních úřadů, který plánovaná transformace ještě zhorší – 67 % úředníků do nového systému přecházet nechce“, varuje Vinklárková. Arnika a Zelený kruh proto vyzývají senátory, aby novelu v předložené podobě odmítli a trvali na standardním legislativním postupu – včetně posouzení dopadů a zapojení odborné veřejnosti. ■

Podepište výzvu proti developerskému zákonu!





1.místo ve fotosoutěži: Alej ve Smetanových sadech, Karlovarský kraj. Foto: Rostislav Kováč



2. místo ve fotosoutěži: Jílovická alej, Královéhradecký kraj. Foto: Pavel Kovanda

# Alejí roku 2025 se stala lipová alej v Jablonném v Podještědí



Alej roku 2025: Lemberská alej, Liberecký kraj. Foto: Jana Kučerová

Lemberská lipová alej vedoucí na zámek Lemberk v Jablonném v Podještědí zvítězila v jubilejním 15. ročníku ankety Alejí roku s 1179 hlasy. Do soutěže se zapojila vůbec poprvé – a hned překonala loňský rekord vítězky z Protivína, která tehdy získala 1024 hlasů. Po osmi letech se tak titul vrátil do Libereckého kraje.

Druhé místo s 810 hlasy obsadila alej Genius loci v horské obci Rejvíz z Olomouckého kraje, třetí skončila Braunerova alej v Babylonu z Plzeňského kraje s 617 hlasy. Karlovarský kraj se po dvou letech vrátil do ankety hned se třemi alejemi – krajským vítězem se stala Sokolovská Studentská alej a Stromokruh.

Do 15. ročníku lidé celkem nominovali 59 alejí a stromořadí ze všech čtrnácti krajů. Výsledky vyhlásila Arnika 4. února 2026, slavnostní předání cen proběhne v letních měsících 2026 přímo ve vítězné aleji. ■



1. místo v Jihomoravském kraji: Maloměřická lipová alej na bývalém hřbitově. Foto: Zdeněk Adler

